

CATEGORII DE NORME JURIDICE ÎN DREPTUL PENAL

CATEGORIES OF LEGAL NORMS IN CRIMINAL LAW

Victoria NICULIȚĂ,

Specialitatea Drept, gr. D 2502,

Coordonator științific: **Dumitru CALENDARI**, dr., lector univ.,

Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Normele juridico-penale au un rol esențial în cadrul dreptului penal, contribuind la protejarea valorilor fundamentale ale societății, precum viața, libertatea și proprietatea. Prin intermediul acestora sunt stabilite limitele comportamentului uman și consecințele juridice ale încălcării legii, asigurându-se astfel ordinea de drept. Norma juridico-penală este analizată ca o regulă de conduită cu caracter general și obligatoriu, strâns legată de principiul legalității, potrivit căruia nicio faptă nu poate fi sancționată în lipsa unei prevederi legale. În cadrul lucrării este examinată structura normei juridico-penale, fiind evidențiate elementele sale principale, precum și modul în care acestea funcționează în dreptul penal. De asemenea, sunt prezentate principalele categorii de norme juridico-penale, precum normele generale și speciale, complete și incomplete, imperative și permissive, dar și normele de incriminare și cele privind răspunderea penală. Analiza scoate în evidență importanța practică a acestor clasificări, în special pentru aplicarea corectă a legii și stabilirea unei sancțiuni echitabile. În final, se demonstrează că normele juridico-penale formează un sistem coerent, indispensabil pentru funcționarea justiției și pentru respectarea principiilor statului de drept.*

Cuvinte-cheie: *drept penal, normă juridico-penală, legalitate, norme generale, norme speciale, sancțiune penală, răspundere penală.*

Abstract: *Criminal law norms play an essential role in criminal law, contributing to the protection of the fundamental values of society, such as life, freedom and property. They*

establish the limits of human behavior and the legal consequences of violating the law, thus ensuring the rule of law. The criminal law norm is analyzed as a general and mandatory rule of conduct, closely linked to the principle of legality, according to which no act can be sanctioned in the absence of legal provision. The article examines the structure of the criminal law norm, highlighting its main elements, as well as the way in which they function in criminal law. The main categories of criminal law norms are also presented, such as general and special norms, complete and incomplete, imperative and permissive, as well as the norms of incrimination and those regarding criminal liability. The analysis highlights the practical importance of these classifications, especially for the correct application of the law and the establishment of a fair sanction. Finally, it is demonstrated that the legal and criminal norms form a coherent system, indispensable for the functioning of justice and for respecting the principles of the rule of law.

Keywords: *criminal law, criminal law norm, legality, general norms, special norms, criminal sanction, criminal liability*

Introducere

Dreptul penal are menirea de a proteja cele mai importante valori sociale, cum sunt viața, libertatea, proprietatea și ordinea de drept. Acest lucru se realizează prin intermediul normelor juridico-penale, care stabilesc limitele comportamentului uman și prevăd sancțiunile aplicabile în cazul încălcării acestora. Scopul legii penale este expres prevăzut de legiuitor, care arată că aceasta apără persoana, drepturile și libertățile ei, proprietatea, ordinea publică și alte valori fundamentale. În acest context, norma juridico-penală nu este doar o simplă regulă de conduită, ci un instrument de garantare a securității juridice și a echilibrului social. Importanța studierii categoriilor de norme juridico-penale rezultă din faptul că aplicarea corectă a legii depinde de înțelegerea conținutului și a tipurilor de norme existente. Fără această analiză, procesul de încadrare juridică a faptei ar deveni dificil și ar putea duce la erori.

Noțiunea și trăsăturile normei juridico-penale

Norma juridico-penală este acea regulă de conduită, stabilită prin lege, care califică o faptă drept infracțiune și prevede pedeapsa aplicabilă în cazul încălcării acesteia. Ea are caracter general și obligatoriu, fiind destinată tuturor membrilor societății.

O trăsătură esențială a normei penale este legătura sa directă cu principiul legalității. Potrivit legii, nimeni nu poate fi declarat vinovat și supus unei pedepse decât în temeiul legii penale. Acest principiu este cunoscut în doctrină prin formula *nullum crimen, Nulla poena sine lege* și constituie o garanție fundamentală a drepturilor persoanei. Principiul legalității se înscrie în cadrul mai larg al statului de drept, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile sale reprezintă valori supreme și sunt garantate de lege. De asemenea, legea penală stabilește că infracțiunea este fapta prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penal. Din această definiție rezultă că norma penală trebuie să fie clară și previzibilă, astfel încât fiecare persoană să își poată adapta conduita.

Structura normei juridico-penale

În teoria generală a dreptului se arată că orice normă juridică este alcătuită din ipoteză, dispoziție și sancțiune. În dreptul penal, aceste elemente prezintă anumite particularități determinate de specificul reglementării relațiilor sociale prin intermediul constrângerii statale.

Ipoteza reprezintă acea parte a normei care indică împrejurările în care aceasta devine aplicabilă. În materia dreptului penal, ipoteza nu este întotdeauna formulată expres în cadrul

fiecărei norme din Partea specială, ci se regăsește, de regulă, în normele din Partea generală a Codului penal. Ea cuprinde condițiile generale ale răspunderii penale, precum existența unei fapte prejudiciabile prevăzute de lege, săvârșirea acesteia cu, capacitatea persoanei de a răspunde penal, inclusiv atingerea vârstei minime de răspundere penală și existența discernământului. Tot în sfera ipotezei se includ și situațiile care exclud caracterul penal al faptei sau răspunderea penală, cum sunt legitima apărare, starea de extremă necesitate, constrângerea fizică sau morală ori iresponsabilitatea.

Dispoziția constituie elementul central al normei juridico-penale, întrucât descrie conduita interzisă sau impusă de lege. În normele penale, dispoziția are, de regulă, caracter prohibitiv, indicând fapta care nu trebuie să fie săvârșită. De exemplu, în cazul infracțiunii de omor, dispoziția constă în interzicerea privării intenționate de viață a unei persoane, iar în cazul furtului, în interzicerea sustragerii pe ascuns a bunului altei persoane. Dispoziția poate fi formulată în mod simplu, atunci când descrierea faptei este concisă, sau în mod complex, atunci când sunt prevăzute mai multe modalități de realizare a conduitei infracționale.

Sanctiunea reprezintă consecința juridică a încălcării dispoziției normei penale și constă în aplicarea unei pedepse sau a unei măsuri de drept penal. În dreptul penal, sanctiunea are un caracter determinat sau relativ determinat, legea stabilind limitele între care aceasta poate fi aplicată. Sistemul sancțiunilor cuprinde pedepse principale, precum închisoarea sau amenda, precum și pedepse complementare sau accesorii. Aplicarea concretă a sancțiunii se realizează prin procesul de individualizare judiciară, în cadrul căruia instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii, de pericolul social al faptei, de persoana infractorului și de circumstanțele concrete ale cauzei.

Clasificarea normelor juridico-penale

Clasificarea normelor juridico-penale prezintă o importanță deosebită pentru înțelegerea mecanismului de aplicare a legii penale, deoarece permite delimitarea rolului fiecărei categorii de norme în procesul de stabilire a răspunderii penale. Din punct de vedere teoretic, această clasificare contribuie la explicarea structurii dreptului penal, iar din punct de vedere practic facilitează încadrarea juridică corectă a faptelor și individualizarea sancțiunii.

Norme generale și norme speciale

Normele generale sunt cuprinse în Partea generală a Codului penal și stabilesc cadrul juridic în care intervine răspunderea penală. Ele nu descriu infracțiuni concrete, ci reglementează instituții fundamentale precum noțiunea de infracțiune, formele vinovăției, tentativa, participația penală, cauzele care înlătură caracterul penal al faptei și sistemul pedepselor. De exemplu, norma care definește infracțiunea ca fiind o faptă prejudiciabilă, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală are caracter general și se aplică tuturor infracțiunilor. Tot în această categorie se încadrează și normele privind vârsta răspunderii penale sau cele referitoare la individualizarea pedepsei.

Normele speciale sunt cele care incriminează faptele concrete și stabilesc limitele de pedeapsă pentru fiecare infracțiune în parte. Acestea se regăsesc în Partea specială a Codului penal și protejează valori sociale determinate. Spre exemplu, norma care incriminează omorul intenționat ca privarea intenționată de viață a unei persoane, este o normă specială, la fel ca și norma care reglementează furtul, definit ca sustragerea pe ascuns a bunului altei persoane.

Aplicarea corectă a normelor speciale nu este posibilă fără raportarea la normele generale, deoarece acestea stabilesc condițiile existenței infracțiunii și ale răspunderii

penale, oferind criteriile necesare pentru interpretarea și individualizarea sancțiunii în fiecare caz concret.

Norme complete și norme incomplete

Normele complete sunt acelea care conțin toate elementele necesare pentru aplicarea lor directă, fără a fi nevoie de completări din alte acte normative. Un exemplu relevant este norma care incriminează furtul, unde sunt descrise atât fapta, cât și sancțiunea aplicabilă.

Normele incomplete sunt acele norme care nu pot fi aplicate în mod autonom, deoarece pentru stabilirea conținutului lor este necesară consultarea altor acte normative. Din această categorie fac parte normele de trimitere și normele în alb. Un exemplu îl constituie norma care sancționează încălcarea regulilor de securitate și sănătate în muncă, unde conținutul concret al obligațiilor este prevăzut de legislația specială din domeniul muncii. Acest tip de reglementare permite adaptarea dreptului penal la domenii tehnice sau aflate într-o continuă evoluție.

Norme imperative și norme permise

Normele imperative constituie categoria dominantă în cadrul dreptului penal, fiind acele norme care impun sau interzic anumite conduite, sub sancțiunea aplicării unei pedepse. Caracterul lor constrângător derivă din necesitatea protejării valorilor sociale fundamentale împotriva faptelor periculoase. În cadrul acestei categorii se disting două subtipuri principale. Pe de o parte, normele prohibitive (de interdicție), care interzic în mod expres săvârșirea unor fapte considerate infracțiuni, precum omorul, furtul sau tâlhăria. Pe de altă parte, normele onerative (de obligație), care impun adoptarea unei conduite pozitive, obligând persoana să acționeze într-un anumit mod, de exemplu în situațiile în care legea prevede obligația de a interveni pentru salvarea unei persoane aflate în pericol. Prin urmare, normele imperative stabilesc atât limitele comportamentului permis, cât și obligațiile necesare menținerii ordinii de drept.

Normele permise au rolul de a atenua caracterul rigid al normelor imperative, reglementând situațiile în care o faptă ce întrunește elementele unei infracțiuni nu atrage răspunderea penală. Aceste norme reflectă necesitatea adaptării aplicării legii la circumstanțele concrete ale fiecărui caz. În cadrul normelor permise se disting normele justificative, care înlătură caracterul penal al faptei, cum sunt legitima apărare și starea de extremă necesitate; normele de neimputabilitate, care exclud vinovăția autorului, precum în cazul constrângerii fizice sau morale, al iresponsabilității sau al minorității în anumite condiții; precum și normele care înlătură răspunderea penală sau consecințele acesteia, cum sunt amnistia sau prescripția.

Norme de incriminare și norme privind răspunderea penală

Normele de incriminare sunt acelea care stabilesc faptele ce constituie infracțiuni și sancțiunile corespunzătoare. Un exemplu este norma care reglementează escrocheria, definită ca dobândirea ilicită a bunurilor prin înșelăciune sau abuz de încredere.

Normele privind răspunderea penală stabilesc condițiile în care aceasta intervine, formele participației, fazele infracțiunii și cauzele care o înlătură. Astfel, normele care reglementează formele vinovăției: intenția și imprudența, determină existența răspunderii penale, iar cele referitoare la vârsta răspunderii penale stabilesc dacă o persoană poate fi subiect al infracțiunii.

Din analiza acestor categorii rezultă că normele juridico-penale formează un sistem unitar, în care fiecare tip de normă îndeplinește o funcție bine determinată. Normele de incriminare stabilesc limitele comportamentului interzis, normele generale creează cadrul juridic al răspunderii penale, iar normele permise asigură aplicarea echitabilă a legii. Înțelegerea corectă a acestor categorii este esențială pentru interpretarea și aplicarea corectă a dispozițiilor legii penale.

Importanța practică a clasificării normelor penale

Clasificarea normelor juridico-penale depășește sfera unei simple ordonări teoretice, având o utilitate practică evidentă în activitatea organelor judiciare. În realitatea aplicării dreptului, această clasificare funcționează ca un instrument de orientare, care permite o înțelegere coerentă a normelor și o aplicare corectă a acestora la situațiile concrete.

În primul rând, rolul său se manifestă în procesul de stabilire a temeiului răspunderii penale. Organele de urmărire penală și instanțele de judecată sunt chemate să aprecieze dacă o anumită faptă întrunește elementele prevăzute de lege pentru a fi calificată drept infracțiune. În acest context, delimitarea normelor de incriminare de cele explicative sau de trimitere permite o analiză mai riguroasă a conținutului juridic al faptei. Astfel, clasificarea normelor contribuie la evitarea confuziilor și la asigurarea unei calificări juridice corecte.

În al doilea rând, importanța practică a clasificării normelor se reflectă în identificarea normei aplicabile. În practică, nu sunt rare situațiile în care mai multe dispoziții legale par incidente asupra aceleiași fapte. În asemenea cazuri, judecătorul trebuie să determine norma care urmează a fi aplicată, ținând cont de raportul dintre acestea. Distincția dintre normele generale și cele speciale, precum și dintre normele complete și cele de trimitere, facilitează aplicarea corectă a regulilor de drept și previne apariția unor soluții contradictorii.

Un alt aspect esențial privește individualizarea pedepsei. Stabilirea sancțiunii nu este un proces mecanic, ci presupune o analiză complexă a faptei și a persoanei infractorului. Normele din Partea generală oferă criteriile de individualizare, cum ar fi gradul de prejudiciabilitate, circumstanțele concrete sau particularitățile persoanei, în timp ce normele din Partea specială fixează limitele legale ale pedepsei. Corelarea acestor categorii de norme este posibilă doar printr-o înțelegere clară a clasificării lor, ceea ce evidențiază rolul practic al acesteia în realizarea unei sancțiuni echitabile. Totodată, clasificarea normelor penale este strâns legată de procesul de interpretare a legii. Specificul dreptului penal impune o interpretare strictă, în conformitate cu principiul legalității, care exclude aplicarea prin analogie în defavoarea persoanei. În acest cadru, delimitarea clară a tipurilor de norme contribuie la respectarea limitelor stabilite de legiuitor și la prevenirea extinderii nejustificate a incriminării.

Deci, clasificarea normelor evidențiază relația de interdependență dintre normele din Partea generală și cele din Partea specială. Normele generale oferă cadrul conceptual necesar aplicării celor speciale, reglementând instituții fundamentale precum infracțiunea, vinovăția și răspunderea penală. În absența acestora, aplicarea normelor de incriminare ar fi lipsită de suport juridic, ceea ce subliniază caracterul lor indispensabil în mecanismul dreptului penal.

Concluzii

Normele juridico-penale reprezintă mecanismul prin care statul organizează reacția juridică față de faptele ce aduc atingere valorilor fundamentale ale societății, asigurând atât ordinea de drept, cât și protecția persoanei. Partea generală a Codului penal oferă cadrul necesar pentru aplicarea corectă a legii, stabilind principiile, condițiile răspunderii penale și sistemul pedepselor. Respectarea acestor norme asigură echilibrul dintre necesitatea sancționării infractorilor și protecția drepturilor fundamentale ale persoanei, principiu care derivă din caracterul statului de drept consacrat de Constituție.

Analiza evidențiază caracterul unitar și interdependent al normelor juridico-penale, care funcționează în mod complementar în cadrul sistemului de drept. Prin intermediul acestora sunt determinate atât limitele conduitei licite, cât și condițiile în care intervine răspunderea penală, precum și cadrul legal al exercitării constrângerii de către stat. Această reglementare permite adaptarea aplicării legii la particularitățile fiecărei situații concrete, contribuind la realizarea unei justiții penale echitabile.

**„Oportunități de implicare a tinerilor în procesul de cercetare”,
Ediția a VI-a, 2026, Cahul**

În același timp, structura normei juridico-penale oferă suportul tehnico-juridic necesar aplicării dreptului penal, realizând corelația dintre situația de fapt, conduita reglementată și consecința juridică. Prin această organizare se asigură coerența și previzibilitatea intervenției juridice, elemente esențiale pentru respectarea principiului legalității.

Rolul normelor juridico-penale depășește astfel simpla funcție de sancționare, acestea contribuind la menținerea echilibrului dintre interesul general al societății și drepturile individului, în cadrul unui sistem juridic modern.

Bibliografie:

1. Alecu Gh., Drept penal. Partea generală, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Ed. Europolis, Constanța, 2007.
2. Borodac A. Manual de Drept penal. Partea generală. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005.
3. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal. Partea generală. Volumul I. ediția a II-a. Chișinău: Cartier juridic, 2005.
4. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/195 din 14.04.2009
5. Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 466/635 din 13.11.2024.